

Foreninga «Sjøsprøit» i Ytre Rendal

Et tidsbilde fra 1940-tallet

«Sjøsprøit» et merkelig navn på ei forening i ei skogsbygd i innlandet, langt fra fjorder og hav med vind og store bølger. Riktignok holdt foreninga til ved Lomnessjøen, men likevel?

I samfunnet i dag opplever vi en vareflom helt ute av proporsjoner, kjøp, bruk – og kast. Ingenting skal spares. Ingenting gammelt er verd å beholde. Vi har gode ordninger for det vi vil kaste. Avfallshåndtering er blitt næring. Folk som opplevde 1930-åra og andre verdenskrig hadde lært å spare. Varemangelen var stor. Sjel ei brukt skrivebok kunne brukes til å tegne og fargelegge over det som opprinnelig var notert. Moden for søpla? Nei, heldigvis ikke.

«Jeg fant, jeg fant», sa Askeladden. Det samme gjorde jeg. Blant barndommens tegne- og skrivesaker lå ei referatbok fra foreninga «Sjøsprøit», ei bok jeg med iver og glød hadde krotet og tegnet i. Mors notater med sirlig håndskrift kunne likevel tydes, heldigvis.

Året er 1947. På østsida av Lomnessjøen bestemmer noen kvinner seg for å danne ei forening. Sosial omgang begrenset seg stort sett til grenda, da framkomstmidlene hovedsakelig var «apostlenes hester», og sykkel og spark. Det fantes nok foreninger for kvinner ellers i bygda, men ikke alle syntes de passet inn i for eksem-

pel bondekvinnelag, sanitets- eller misjonsforeninger. Dessuten var avstanden et hinder.

De sosiale plattformene og arenaene vi kjenner i dag, var ikke engang i støpeskjeen. Heldigvis. Nei, det sosiale livet foregikk i hjemmene, gjerne rundt kjøkenbordet, for å utveksle tanker, ha det trivelig – og støtte hverandre om nødvendig.

Utfra møteboka ser det ut som virksomheten varte fra stiftelsesmøtet på

Søndre Bakken 28.01.1947 til møte på Stubsveen 22.11.1949. Hvem var nå disse foreningskvinnene i «Sjøsprøit»?

Ifølge mors notater så medlemslista slik ut: Ingeborg Sandnes, Magda Åeng, Bjarnhild Sand, Alvhild Bakken, Oddny Birkenes, Gudrun Hornseth, Hallgerd Hagen, Emma Nordenget, Nille Hansen, Gyda Vesterheim. Kvinner fra Lomnesgrenda og nordover.

På 40-tallet gikk det ingen vei langs sjøen. Imidlertid fantes velbrukte stier fra eiendommene «nordme' lænna» (sjølandet i nordøst) til veien som gikk om Lomnesgardene, kalt «Lomnesen». Men bratte bakker og smale stier var ingen hindring for deltakelse på de månedlige møtene.

Medlemmene var stort sett hjemmeværende med barn, noen bodde på småbruk og sørget for fjøsstell, og noen tok jobb nå og da der det var behov for husarbeid eller liknende. Så ingen hadde mye å rutte med økonomisk.

I tillegg til det sosiale var formålet med foreningen å spleise på lodd i Penge-lotteriet og vente i spenning på eventuell gevinst. Men tenkte de bare på seg sjølve? Nei, det gjorde ikke kvinnene i «Sjøsprøit». Til tross for trang økonomi, og sjelden gevinst i lotteriet, samlet de på hvert møte inn penger til et godt formål!

Innkkomsten pr. møte kunne variere fra ca. 6 til ca. 14 kroner, alt ettersom hvor mange som deltok på møtet, og også antakeligvis hvordan økonomien hos den enkelte var akkurat da. Hvert halvlodd i Penge-lotteriet kostet 5 kroner. Ingenting i notatene tyder på gevinst, men betaling for lodd gikk jo til gode formål nettopp via Penge-lotteriet! Til tross for lav inntjening vart det ifølge regnskapet for 1949 sendt 20 kr og 70 øre til Europahjelpen. Mye penger på den tida!

Regnskapet viser også utgift på 2 kr og 75 øre til ei skuespillbok med tittelen «Løyne synder», så kanskje moret de seg med å spille skuespill på møtene! «En får ikke anna moro enn den en lager sjøl», var et uttrykk de nok levde etter. Underholdning fra scene og sal var det ikke så mye av den gangen. Etter krigsåra hadde vel de fleste nok med hverdagene.

Siste bokførte møte var som nevnt på Stubsveen i november 1949. Iallfall er det ikke skrevet mer i boka jeg fant. Hvordan det senere gikk med foreninga, blir bare gjetninger. Kanskje flyttet flere fra grenda og foreninga løste seg opp etter hvert, eller kanskje andre overtok sekretærarbeidet. Det får vi ikke vite noe om.

Men et fotografi fra begynnelsen av 50-tallet tyder på at kanskje foreninga fremdeles eksisterte – og hadde klart å spare penger til en Trondheimstur. Iallfall viser bildet flere av medlemmene med ektefeller eller anna følge.

En tur som foregikk med lastebil, der planet var innredet med benker til å sitte på. En presenning fungerte som tak. Bilen tilhørte sannsynligvis min bestefar Einar P. Nordenget, en av de første som eide lastebil i bygda. Min far, Paul Nordenget, var sjåfør. Litt av en utflykt, med tanke på både transportmiddel og datidens grusveier, som både var smale og svingete. Hvor mange timer brukte de på turen tro? Antakelig krevdes det mange stopp underveis, både for de mørbanka kroppene på planet – og for påfyll av drivstoff. En reise som i dag ville vært unnagjort på ca. 3 ½ time. Men alle hadde opplevd krigsårene og stilte ikke store krav til komfort og bekvemmelighet.

Trondheimsturen resulterte for mitt vedkommende i ei flott bygave: Sove-dokke i celluloid med gule krøller – og

Øverst fra venstre: Hallgerd og Ola Harry Hagen, Gudrun Hornset, Thor Brennodden, Maja Stubsveen. Andre rekke fra venstre: Nille Hansen, Paul og Emma Nordenget, Ola Stubsveen. Aller fremst: Karen Lomnes, Magne Sandnes, Håkon Lomnes. Alvhild Bakken var også med på turen, men her fotograf for anledningen.

bevegelige armer og bein! Jeg hadde tidligere eid kun ei tøydokke fylt med sagflis, Pelle. Oppdratt til å ta godt vare på ting, hadde jeg nesten ikke råd til å leke med den fine sovedokka.

Som med all historie finnes det oftest flere spørsmål enn svar, så hvorfor foreninga fikk navnet sitt, vet vi ikke. Heller ikke hvordan det gikk videre med foreninga. Fortellinga om «Sjøsprøit» blir

som en liten bisetning i historien, men gir oss glimt fra livet i ei lita grend i Ytre Rendal like etter krigen.